

บทที่ ๒

สิ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

๒.๑. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะวิจัย

หนังสือดาราที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเล่มนี้โดยตรงคือเรื่อง "คำซ้อน" และการซ้อนคำนั้น มีผู้ศึกษาไว้แล้วหลายท่าน คำที่เรียกอาจจะแตกต่างกันไปบ้างในที่นี้จะได้ประมวลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยไว้ดังนี้

๒.๑.๑ พระยาอุปกิตศิลปสาร ได้กล่าวถึงคำประสมไว้ในหนังสือหลักภาษาไทย ตอน วจวิภาค ซึ่งท่านได้จำแนกคำประสมเป็น ๔ ลักษณะ คำประสมลักษณะที่ ๓ ที่กล่าวว่า "...และอีกอย่างหนึ่งใช้คำมูลรูปไม่เหมือนกัน แต่เนื้อความอย่างเดียวกันรวมกันเข้าเป็นคำประสมซึ่งมีความหมายต่างออกไปโดยมาก เช่น ถ้อยคำ ดูแล ว่ากล่าว"^๑ นั้นมีลักษณะตรงกับคำซ้อนในขอบเขตการศึกษาวิจัยในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

๒.๑.๒ พระยาอนุমানราชชนได้กล่าวถึงคำซ้อนไว้ในหนังสือนิรุกติศาสตร์ ภาค ๒ โดยให้ความหมายของคำซ้อนไว้ว่า

คำซ้อน คือ เอาคำเต็มสองคำซึ่งต่างเสียงแต่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกันมาควบให้ซ้อนกัน เช่น ใหญ่โต เล็กน้อย รักใคร่ หยาบคาย บ้านเรือน ไร่นา หยาบช้า ใช้สอย ว่างเปล่า คำควบคู่เหล่านี้แต่ละคู่เป็นคำไทยเดิมมีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึงกันนำเอามาควบเข้าคู่กันส่วนใหญ่เพื่อใช้ความในอีกคำหนึ่งให้ชัดเจน^๒

^๑พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย : อักษรวิธี วจวิภาค วากยสัมพันธ์ อันตลัษณ์ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๔๐๗), หน้า ๑๑.

^๒พระยาอนุমানราชชน, นิรุกติศาสตร์ภาค ๒ (พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศูนย์กลางทหารรา, ๒๔๑๓), หน้า ๒๐๘.

๒.๑.๓ พระวรวงศ์วิไลฐได้อธิบายคำซ้อนไว้ในหนังสือหลักภาษาไทย ว่าคำซ้อน คือ คำอีกชนิดหนึ่งที่เกิดจากการเอาคำสองคำมาต่อกันเข้า แต่ต่างก็มีความหมายของแต่ละคำ มิได้เปลี่ยนความหมายเป็นอย่างอื่นไปได้ เช่น เลือกลาด ด้วยเหตุที่เอาคำสองคำซึ่งมีความหมายเหมือนกันมาใช้ติดต่อกันจึงเรียกว่า คำซ้อน เช่น ดอกดวง รัตวา^๓

๒.๑.๔ ซ่อนกลิ่น พิเศษสลกกิจ ได้กล่าวถึงเรื่องคำซ้อนโดยนำคำอธิบายของ ดร.คูซิง ซึ่งกล่าวถึงเรื่องคำซ้อนไว้ใน พจนานุกรมภาษาไทยในญ-อังกฤษ ว่า

คำซ้อนแบ่งออกเป็น ๒ อย่างด้วยกัน อย่างหนึ่งเรียกว่า Proper Couplet ได้แก่ การเอาคำ ๒ คำที่มีความหมายเป็นอย่างเดียวกัน หรือมีความหมายเกี่ยวข้องกันมาเรียงกันไว้ เพื่อแสดงความหมายของคำใดคำหนึ่งแต่เพียงคำเดียว อีกอย่างหนึ่งเรียกว่า Phonetic Couplet ได้แก่การซ้อนคำเพื่อให้ออกเสียงให้คล้องจองกัน และให้ความสะดวกแก่การออกเสียงด้วย คำที่นำมาซ้อนอาจไม่มีความหมายใช้ตามลำดับในภาษา เพราะเป็นคำที่แสดงอารมณ์สะเทือนใจ โกรธ หรือเสียใจ ถ้าจะเทียบกับคำไทยกลางก็ได้แก่ พวกอุทาน สร้อยบท เช่น ไม่ไปไม่เปย ไม่ดูไม่แล ฯลฯ เป็นต้น เหล่านี้เป็นเสียงที่ไม่ได้ปรับเพราะเกิดแต่อารมณ์สะเทือนใจ และโดยมากมักใช้พยัญชนะเดียวกันทั้งคู่ เช่น ป กับ ป, ค กับ ค เป็นต้น^๔

๒.๑.๕ บรรจบ พันธุเมธา ได้กล่าวถึงวิธีสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาไทยไว้ในหนังสือ หลักภาษาไทย ว่า

คำซ้อน (บางทีเรียก คำคู่) คือคำที่มีคำเดียว ๒ คำ อันมีความหมายหรือเสียงคล้ายกัน ใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในทำนองเดียวกัน ซ้อนเข้าคู่กัน เมื่อซ้อนแล้วจะมีความหมายใหม่เกิดขึ้น แม้ว่าบางคำความหมายจะไม่แปลกไปกว่าความหมายเดิม (คือความหมายของคำแต่ละคำ) มากนัก

^๓พระวรวงศ์วิไลฐ, หลักภาษาไทย (พระนคร : โรงพิมพ์ท้องถิ่น, ๒๔๐๒), หน้า ๓๘.

^๔ซ่อนกลิ่น พิเศษสลกกิจ, "ภาษาจีนและภาษาไทยถิ่นเป็นประโยชน์เพียงใดในการค้นคว้าที่มาของคำในภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริณามานาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๔๘๙), หน้า ๒๐-๒๓.

นอกจากนี้ท่านยังได้แบ่งคำซ้อนออกเป็น ๒ ประเภท สรุปได้ดังนี้

๑. คำซ้อนเพื่อความหมาย เกิดจากการนำคำเดี่ยวที่มีความหมายสมบูรณ์และมีที่ใช้ในภาษามาซ้อนกัน คำทั้งคู่จะต้องมีความหมายคล้ายกัน ใกล้เคียงกัน หรือเป็นไปในทางตรงเดียวกัน อาจเป็นคำไทยด้วยกัน คำต่างประเทศด้วยกัน หรือเป็นคำไทยกับคำต่างประเทศซ้อนกันก็ได้ทำให้เกิดความหมายใหม่หรือแปลความหมายของคำที่นำมาซ้อน ซึ่งอาจเป็นคำต่างประเทศหรือคำเก่าที่มีความหมายไม่ปรากฏในปัจจุบัน หรือกำหนดความหมายไม่ได้ เช่น หน้าหนา แผลเป็น เป็นต้น

๒. คำซ้อนเพื่อเสียง เป็นการซ้อนคำเพื่อประโยชน์ทางด้านเสียง ช่วยถ่วงเสียงให้เกิดความไพเราะยิ่งขึ้น คำซ้อนชนิดนี้อาจจะขยายจาก ๒ คำ เป็น ๔ - ๖ คำได้ คำซ้อนเพื่อเสียงนี้แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

๒.๑ คำซ้อนที่คำที่นำมาซ้อนอาจจะไม่มีความหมายเลย เช่น โลเล

๒.๒ คำซ้อนที่คำที่นำมาซ้อนมีความหมายเพียงคำใดคำหนึ่ง เช่น มอมแมม (แมมไม่มีความหมาย)

๒.๓ คำซ้อนที่คำที่นำมาซ้อนมีความหมายทั้งสองคำ แต่ความหมายไม่เนื่องกับความหมายใหม่เลย เช่น งอแง งอ หมายถึง คด โค้ง แต่ แแง หมายถึง เสียงร้องของเด็ก ส่วน งอแง หมายถึง รวนเร เอาใจยาก^๔

^๔บรรจบ พันธุเมธา, ลักษณะภาษาไทย (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๒๕), หน้า ๘๑ - ๘๑.

จะสังเกตได้ว่าคำซ้อนเพื่อเสียงนี้มีลักษณะเป็นคำคู่* มากกว่าที่จะเป็นคำซ้อน

๑.๖ ดร.กาญจนา นาคสกุล ได้กล่าวถึงการสร้างคำขึ้นใช้ในภาษาว่ามีลักษณะต่างกันไปตามความหมายขององค์ประกอบทั้งสองส่วนของคำเสริมสร้อย (คือวลี หรือประโยคที่มีการแต่งขยายด้วยการเติมคำ วลี หรือประโยคที่มีรูป (Form) เท่ากับส่วนเดิม และมีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงหรือสนับสนุน หรือตรงกันข้ามกับส่วนเดิม) คำเสริมสร้อยจะมีส่วนประกอบสำคัญ ๒ ส่วน คือ คำตั้ง (base form) และส่วนเติม (elaborator) และท่านได้กล่าวถึงการสร้างคำแบบคำซ้อนในปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท ตามความสัมพันธ์ทางความหมายของคำทั้งสองส่วนไว้ดังนี้

๑. ความหมายเหมือนกัน หมายความว่าความหมายประจำคำหรือคำแปลของส่วนทั้งสองนั้นแปลได้ตรงกัน แม้ว่าคำทั้งสองนั้นจะมีที่ใช้ในภาษาไม่เหมือนกันก็ตาม เช่นคำว่า เร็วไว แบบอย่าง รูปทรง ฯลฯ ส่วนหนึ่งอาจจะใช้เป็นคำแปลของอีกส่วนหนึ่งก็ได้ คำเสริมสร้อยที่มีลักษณะอย่างนี้จะเรียกว่า คำเสริมซ้อน (Interatives)

๒. ความหมายคล้ายกัน หมายความว่า ส่วนประกอบของคำเสริมบางคำ มีความหมายไม่ตรงกันทีเดียว แต่มีความหมายคล้ายคลึงกันพอที่จะจัดเป็นพวกเดียวกันได้ คำเสริมสร้อยพวกนี้จะเรียกว่าคำเสริมประสม (Polymers)

*คำคู่ คือคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำ ๒ หน่วยขึ้นไป โดยหน่วยใดหน่วยหนึ่ง มีลักษณะตามที่ ดร.กาญจนา นาคสกุล เรียกว่า คำซ้อนเพียงบางส่วน (ดร.กาญจนา นาคสกุล ๒๕๑๑ : ๑๐๒-๑๐๔) คำลักษณะนี้ ปรีชา ช่างขวัญยืน (ปรีชา ช่างขวัญยืน ๒๕๑๕ : ๒๔๘-๒๕๓) และ จานงค์ ทองประเสริฐ (จานงค์ ทองประเสริฐ ๒๕๑๑ : ๒๒๓-๒๒๔) เรียกว่า คำคู่ เพราะส่วนที่ซ้ำกันนั้นไม่มีความหมายใด ๆ ที่จะ เป็นคำสมบูรณ์ในภาษาได้ ส่วนที่เติมมีหน้าที่เพียงเพิ่มความไพเราะหรือเพิ่มจังหวะของคำให้ได้ตามต้องการ

๓. ความหมายตรงกันข้าม หมายความว่าองค์ประกอบทั้งสองส่วนตรงกันข้าม คำเสริมสร้อยพวกนี้จะเรียกว่า คำเสริมปฏิภาค (Antonymies)

ท่านได้กล่าวถึงคำซ้อนหรือโวพจน์ผสม (Synonymous Compound) ไว้ว่า หมายถึง การเอาคำที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมาเข้าคู่กัน ส่วนคำเสริมซ้อนใช้เรียกเฉพาะเมื่อ ความหมายของคำที่นำมาเข้าคู่กันเหมือนกันเท่านั้น ถ้าความหมายของคำที่นำมาเข้าคู่กันคล้ายคลึงกันจะ เรียกชื่อใหม่ว่า คำเสริมประสม^๖

๒.๑.๗ ปรีชา ช่างชาวมยีน ได้ศึกษาถึงการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาไทยสมัยอยุธยา ไว้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา" โดยกล่าวว่า อาจเกิดจากการนำคำมาเรียกเข้าด้วยกันแล้วถือเป็นคำเดียว ท่านได้แบ่งคำประเภทที่เกิดจากการนำคำมาเรียงกันเข้าเป็น ๓ ชนิด สรุปได้ดังนี้

๑. คำซ้อน เกิดจากการนำคำ ๒ คำมาเรียงซ้อนกันเข้า คำที่นำมาเรียงซ้อนกันนั้นมีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกัน เพื่อเน้นความหมายของคำที่ต้องการพูดให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยทั่วไป คำที่ต้องการพูดจะเป็นคำนำสุดของคำซ้อน ส่วนคำอื่นทำหน้าที่เป็นส่วนที่มาย้ำความหมายเช่น คำว่า เลือสาด คำว่า สาด หมายถึง เลือ ใช้เป็นคำซ้อนแปลว่า เลือ

๒. คำคล้อง คำประเภทนี้อาจมีลักษณะเป็นคำซ้อนหรือไม่ก็ได้ เกิดจากการนำคำตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปมาเรียงกัน เกิดเป็นคำใหม่ที่มีสัมผัสคล้องจองกันไปในตัว คำประเภทนี้ส่วนมากเป็นคำซ้อนด้วย เช่น ปรีพานาหรือ สุรบตบมือ เป็นต้น

๓. คำประกอบ เกิดจากการนำตั้งแต่ ๒ คำขึ้นไปมาเรียงกันเข้าแล้วกลายเป็นคำใหม่ ซึ่งมีความหมายเป็นความหมายรวม ๆ ของคำที่มารวมกันนั้น แต่มิได้มีความหมายอย่างเดียวกับคำใดคำหนึ่ง คำประเภทนี้ เช่น เลือผ้า หมายถึง เครื่องนุ่งห่ม คือทั้งเลือและผ้า มิได้หมายถึงเฉพาะ

^๖ กามยงนา นาคสกุล, "แบบการเสริมสร้อยในภาษาไทยและเขมร" กรอภาษาและวรรณกรรม (กรุงเทพฯ : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๑๑), หน้า ๘๘ - ๘๐.

เลือหรือผ่าอย่างใดอย่างหนึ่ง^{๗๗}

๒.๑.๘ รัชฎาพรธม เศรษฐวิวัฒน์ ได้ให้คำจำกัดความของคำซ้อนไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง "คำซ้อนในภาษาไทย" ว่า

คำซ้อน คือคำที่มีหน่วยคำ ๒ หน่วยคำซึ่งต่างเสียง แต่มีความหมายประจำคำเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันมาควบให้ซ้อนกัน เพื่อใช้ความของอีกคำหนึ่งให้ชัดเจนขึ้น คำซ้อนบางคู่ อาจจะเป็นคำไทยเดิม บางคู่เป็นคำไทยกับคำต่างประเทศ บางคู่เป็นคำต่างประเทศด้วยกัน บางคู่เป็นคำไทยกับคำต่างถิ่น คำซ้อนบางคู่อาจขยายเป็น ๔ คำ หรือ ๔ พยางค์ก็ได้

รัชฎาพรธม ได้ศึกษาลักษณะทางไวยากรณ์ ความหมาย หน้าที่ และที่มาของคำซ้อน และแบ่งคำซ้อนออกเป็น ๔ หมวด คือหมวดคำนาม หมวดคำกริยากรรม หมวดคำกริยากรรมย่อย หมวดคำกริยากรรม และหมวดย่อย คำที่จะมาประกอบเป็นคำซ้อนมีทั้งคำที่เป็นชนิดเดียวกันและต่างชนิดกัน ความหมายของคำซ้อนอาจจะคงความหมายเดิมหรือเปลี่ยนไปในเชิงอุปมา หรือความหมายของคำหนึ่งต้องอาศัยความหมายของอีกคำหนึ่งก็ได้^{๗๘}

๒.๑.๙ ดร. เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์ ได้กล่าวถึงเรื่องคำซ้อนในหนังสือ เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย ๓ หน่วยที่ ๗ - ๑๔ ว่า คำซ้อนเป็นคำประกอบ* ชนิดหนึ่งซึ่งส่วนย่อยทุกส่วนมีความหมายไม่ว่าจะเกิดอยู่โดยลำพัง หรือเป็นส่วนประกอบของคำอื่น แต่คำซ้อนไม่มีความหมายใหม่ เพราะความหมายของคำซ้อนจะคล้ายคลึงกับความหมายของส่วนย่อยในคำประกอบเอง เช่น ชั่วช้า

^{๗๗}ปรีชา ช่างขวัญอิน, "การใช้ภาษาร้อยแก้วในภาษาไทยสมัยอยุธยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ปริญญาโท ปริญญาโท แผนกวิชาภาษาไทย คณะบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๕), หน้า ๒๑๓.

^{๗๘}รัชฎาพรธม เศรษฐวิวัฒน์, "คำซ้อนในภาษาไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ปริญญาโท แผนกวิชามัธยมศึกษา คณะบัณฑิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๑๖), หน้า ๑๕.

* คำประกอบ คือคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำตั้งแต่ ๒ หน่วยขึ้นไป หน่วยคำในคำประกอบ อาจจะเป็นหน่วยคำอิสระหรือหน่วยคำไม่อิสระก็ได้.

หยาบซ่า ยกย่อง ยกยอ จิตใจ หนทาง เป็นต้น^๙

๑.๑๐ จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ ได้ให้คำจำกัดความของคำซ้อนในวิทยานิพนธ์เรื่อง "การสร้างคำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย" ว่า "คำซ้อนหมายถึงคำที่ประกอบด้วยหน่วยคำอิสระที่มีความหมายเหมือนกัน หรือคล้ายคลึงกันหรือเป็นไปในทำนองเดียวกันมาซ้อนคู่กัน"^{๑๐}

๒.๒. คำจำกัดความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

คำจำกัดความของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้มีดังต่อไปนี้

๒.๒.๑ คำจำกัดความของคำว่า "หน่วย"

คำว่า "หน่วย" หมายถึงคำหรือวลี ที่นำมาเรียงต่อกัน ถ้าเป็นคำจะมีลักษณะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งดังนี้ คืออาจจะเป็น คำมูลหรือคำที่สร้างแล้วเช่น คำกร่อน คำแผลง คำสมาส คำประสม หรือคำซ้อนก็ได้ และถ้าเป็นกลุ่มคำจะมีลักษณะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งดังนี้คือ อาจจะเป็น นามวลี กริยาวลี วิเศษณ์วลี คุณศัพท์วลี หรือบุรพบทวลีก็ได้ โดยคำหรือกลุ่มคำแต่ละหน่วยจะมีกัพยางค์ก็ได้

๒.๒.๒ คำจำกัดความของคำว่า "คำมูล"

คำว่า "คำมูล" นี้ผู้วิจัยใช้คำจำกัดความตามพระยาอุปกิตศิลปสาร ซึ่งได้ให้ไว้ในหนังสือหลักภาษาไทย ตอน "วจีวิภาค" ว่า หมายถึง เสียงที่พูดออกมาได้ความอย่างหนึ่งตามความต้องการของผู้พูดจะเป็นกัพยางค์ก็ตาม เรียกว่าคำหนึ่ง บางทีก็มีพยางค์เดียวบางคำก็มีหลายพยางค์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

^๙เพียรศิริ วงศ์วิภาณนท์. "ความหมายของคำประสม" เอกสารการสอนวิชาภาษาไทย ๓ : หน่วยที่ ๗ - ๑๔. (พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๒๖). หน้า ๓๒๔-๓๓๗.

^{๑๐}จูไรรัตน์ ลักษณะศิริ. "การสร้างคำในภาษาไทยสมัยสุโขทัย" (วิทยานิพนธ์ปริญญา มานานิติต สาขาวิชาจารึกภาษาไทย ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๓๐), หน้า ๘๓.

นา "ที่ปลูกข้าว" เป็น คำ ๑ มีพยางค์ ๑

นาวา "เรือ" เป็นคำมี ๒ พยางค์

นาฬิกา "โมงหรือทุ่ม" เป็นคำ ๑ มีคำพยางค์ เป็นต้น^{๑๑}

นอกจากนี้คำมูลบางคำอาจเป็นคำโบราณ คือคำที่ปรากฏในเอกสารสมัยโบราณ ซึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ระบุว่า เป็น คำโบราณ (โย) เช่น คำว่า "ประบัด" (โย) เป็นคำกริยาแปลว่า น้อยโง่ง กระบัด ตระบัด หรือ สะบัด ก็ใช้ เป็นต้น หรืออาจจะเป็นคำแบบแผนคือคำที่ใช้เฉพาะในหนังสือไม่ใช้เป็นคำพูดทั่วไป ซึ่งพจนานุกรมฉบับดังกล่าวจะ ระบุว่า เป็นคำแบบแผน (แบบ) เช่น คำว่า "เกลี้ย" (แบบ) เป็นคำกริยาแปลว่า ชักชวน , ทำ ให้ไว้เลี้ยกัน เช่น เกลี้ยกมลบันโดย (เตลงพ่าย) เป็นต้น หรือ คำมูลอาจจะเป็นคำภาษา ท้องถิ่นต่าง ๆ เช่น คำภาษาถิ่นเหนือ คำภาษาถิ่นอีสาน หรือ คำภาษาถิ่นใต้ เช่น คำว่า "จา" ในคำว่า "พูดจา" เป็นคำภาษาถิ่นอีสาน แปลว่า "พูด" เป็นต้น

๒.๒.๓ คำจำกัดความของคำว่า "คำที่สร้างแล้ว"

คำว่า "คำที่สร้างแล้ว" หมายถึง คำที่มีลักษณะเป็นคำกร่อนคำแผลง คำสมาส คำประสม คำซ้ำ หรือคำซ้อนซึ่งผ่านการสร้างหรือประกอบเพื่อให้ได้ความหมายที่ต้องการมาแล้วทั้งสิ้น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

คำกร่อน เช่น คำว่า "ปขาวหรือปะขาว" กร่อนมาจากคำว่า "สีขาวขาว"

คำแผลง เช่น คำว่า "จาเลย" แผลงมาจากคำว่า "เฉลย"

คำสมาส เช่น คำว่า "ราชบัณฑิต" มาจากคำว่า "ราช" สมาสกับคำว่า "บัณฑิต"

คำประสม เช่น คำว่า "พลเมือง" มาจากคำว่า "พล" ประสมกับคำว่า "เมือง"

คำซ้ำ เช่น คำว่า "ตก ๆ" มาจากคำว่า "ตก" ซ้ำกัน ๒ ครั้ง

^{๑๑}พระยาอุปกิตศิลปสาร, หลักภาษาไทย : วจวิภาค (กรุงเทพฯ : มูลนิธิราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๐๗), หน้า ๑

คำซ้อน เช่น คำว่า "ดูแล" มาจากคำว่า "ดู" ซ้อนกับคำว่า "แล" เป็นต้น

๒.๒.๔ การซ้อนคำและความหมายของคำที่นำมาซ้อนกัน

การซ้อนคำในภาษาไทยเป็นขบวนการสร้างคำใหม่ขึ้นใช้ในภาษาวีหนึ่ง หมายถึง การนำคำหรือกลุ่มคำตั้งแต่ ๒ หน่วย* ขึ้นไปมาเรียงต่อกัน โดยแต่ละหน่วยนั้นมีความสัมพันธ์กันในด้านความหมาย หน่วยที่เป็นคำอาจจะเป็นคำหมวดใดหมวดหนึ่งต่อไปก็คือ คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำจำนวนนับ คำบุรพบท คำสันธาน และหน่วยที่เป็นกลุ่มคำอาจจะเป็นกลุ่มคำชนิดใดชนิดหนึ่งต่อไปก็คือ นามวลี กริยาวลี คุณศัพท์วลี วิเศษณ์วลี บุรพทวลี เมื่อรวมหน่วยตามความสัมพันธ์ด้านความหมายแล้ว จะกลายเป็นคำคำเดียวกัน หรือกลุ่มคำเดียวกัน ซึ่งจะทำหน้าที่ในภาษาเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นหน่วยเดียวในหน่วยสร้างที่ใหญ่กว่า หรือไม่ก็ได้ ส่วนที่รวมกันเป็นหน่วยเดียวกัน อาจทำหน้าที่เป็นคำชนิดใดชนิดหนึ่งในภาษาได้เช่น คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำคุณศัพท์ คำวิเศษณ์ คำจำนวนนับ คำบุรพบท คำสันธาน เป็นต้น หรืออาจทำหน้าที่เป็นวลีชนิดใดชนิดหนึ่งในภาษาได้ เช่น นามวลี กริยาวลี คุณศัพท์วลี วิเศษณ์วลี บุรพทวลี เป็นต้น หน่วยที่นำมาเรียงต่อกันนั้นจะมีความหมายประจำคำ** (Lexical meaning) ที่อาจสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดีอย่างหนึ่งใน ๓ อย่าง ดังนี้คือ

*ดูคำจำกัดความคำว่า "หน่วย" ในบทที่ ๒ นี้, หน้า ๒๐.

**ในการกำหนดความหมายประจำคำของคำแต่ละคำเพื่อนำมาพิจารณาว่า มีความหมายเหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือตรงกันข้ามกัน ผู้วิจัยจะยึดถือความหมายจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๒๕ เป็นเกณฑ์ตัดสิน ถ้าเป็นคำที่ไม่ปรากฏในพจนานุกรมฉบับดังกล่าว ผู้วิจัยจะให้นิยามความหมายตามที่ปรากฏในเอกสาร ถ้านิยามที่ให้ในพจนานุกรมฉบับดังกล่าวไม่ตรงกันทีเดียวผู้วิจัยจะตัดสินด้วยการพิจารณาดูว่า คำทั้งสองใช้แทนที่กันได้หรือไม่ ถ้าสามารถใช้แทนที่กันได้ แสดงว่าคำทั้งสองมีความหมายเหมือนกัน.

๑. ความหมายเหมือนกัน หมายความว่า คำหรือกลุ่มคำแต่ละหน่วยที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นอย่างเดียวกัน เช่น คำว่า "เร็วไว" คำว่า "เร็ว" และ "ไว" ต่างมีความหมายประจำคำว่า "ลักษณะที่เคลื่อนไหวหรือสามารถคิดหรือกระทำสิ่งใด ๆ ได้คล่องแคล่วรวดเร็วหรือฉับพลันทันที"^{๑๒}

การนำคำหรือกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์กันทางความหมายดังกล่าวนี้มาซ้อนกันจะเรียกว่า การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน

๒. ความหมายคล้ายคลึงกัน หมายความว่า คำหรือกลุ่มคำที่นำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีลักษณะใกล้เคียง คล้ายคลึงหรือร่วมกันมากพอที่จะจัดรวมเข้าเป็นพวกหรือกลุ่มเดียวกันได้หรือทำนองเดียวกัน เช่น คำว่า "เมตตา กรุณา ปราณี" คำว่า "เมตตา" มีความหมายประจำคำว่า "ความรักและความเอ็นดู, ความปรารถนาจะให้ผู้อื่นเป็นสุข เป็นข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา"^{๑๓} ส่วนคำว่า "กรุณา" มีความหมายประจำคำว่า "ความสงสารคิดจะช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ เป็นข้อหนึ่งในพรหมวิหาร ๔ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา"^{๑๔} และคำว่า "ปราณี" มีความหมายประจำคำว่า "เอ็นดูด้วยความสงสาร" สามคำ^{๑๕} นี้จึงมีความหมายใกล้เคียงกัน เนื่องจากมีความหมายร่วมกันอยู่คือ "ความเอ็นดู ความสงสารที่จะให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ได้สูง"

การนำคำหรือกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายดังกล่าวนี้มาซ้อนกันจะเรียกว่า การซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน

^{๑๒} คณะกรรมการข้าราชการพยานุกรม, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ (พิมพ์ครั้งที่ ๔, กรุงเทพมหานคร : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๒๖), หน้า ๖๘๘ และ ๗๕๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๔๐.

^{๑๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐๗.

๓. ความหมายตรงกันข้าม หมายความว่า คำหรือกลุ่มคำซึ่งนำมาซ้อนกันนั้นมีความหมายถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่มีลักษณะเป็นคนละพวก คนละฝ่ายตรงกันข้ามกัน เช่น คำว่า "โจทก์จำเลย" คำว่า "โจทก์" มีความหมายประจำคำว่า "ผู้กล่าวหา, ผู้ฟ้องความในศาล"^{๑๖} ส่วนคำว่า "จำเลย" มีความหมายประจำคำว่า "ผู้ถูกฟ้องความในศาล; ผู้ถูกฟ้องความ"^{๑๗} จะเห็นได้ว่าความหมายของคำ ๒ คำดังกล่าวเป็นคนละพวก คนละฝ่ายตรงกันข้ามกัน

การนำคำหรือกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายดังกล่าวนี้มาซ้อนกัน จะเรียกว่าการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน

^{๑๖} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๔๑.

^{๑๗} เรื่องเดียวกัน. หน้า ๒๒๓.